

Man blir kvinna

En diskursteoretisk studie av genus

Abstract

According to Chantal Mouffe and Ernesto Laclau's discourse theory, language is a social practise that constructs knowledge. Thus, how we name a political problem in society defines its actual content and how we are able to define a solution to the problem. The purpose of this paper is to examine how we may use logics from the discourse theory to destabilise the gender order in Swedish gender equality policy. The method used is derived from the discourse strategy to deconstruct a social phenomenon in order to bring new knowledge to a societal issue. A theoretical framework of discourse theory combined with feminist theory is constructed to understand how the gender order is produced and changing in discursive terms. Through a discursive understanding of the gender order, it is possible to conclude that Swedish equality policy is characterized by antagonism. A hegemonic intervention may redefine how we perceive our identity in relation to our sex. The final conclusion of the paper is that in order to truly become gender equal we must cease to polarize within the binary logic of the separation of gender.

Nyckelord: diskursteori, genus, Laclau och Mouffe, jämställdhetspolitik
Antal ord: 9816

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Problemområde	1
1.2	Syfte och frågeställning	2
1.3	Metodologiska överväganden	3
1.3.1	Det diskursanalytiska forskningsfältet	3
1.3.2	Vetenskapsteoretisk relevans	6
1.3.3	Intersubjektivitet och reflexivitet	6
1.4	Material	7
1.5	Begrepp och terminologi	8
2	Teoretiskt ramverk	10
2.1	Laclau och Mouffes diskursteori	10
2.1.1	Artikulationsprocessen och diskursbegreppet	10
2.1.2	Den sociala ontologin	13
2.1.3	Hegemoni och antagonism	15
2.2	Konstruktion av genussystemet som en diskurs	16
3	Metod	20
4	Empiriskt nedslag	22
4.1	Tillväxtdiskursen	22
4.2	Valfrihetsdiskursen	23
4.3	Diskursiva tendenser	25
5	Slutsatser	27
6	Referensförteckning	29

1 Inledning

”One is not born, but rather becomes, a woman.” (de Beauvoir 1997)

”Man föds inte kvinna, man blir det.” (de Beauvoir 2002)

I det svenska språket är maskulinum normerande; begrundas exempelvis ord och uttryck som ’människa’, ’allmän’, ’fru talman’, och inte minst kontrasten mellan det engelska och svenska pronomenet i det inledande citatet. Det finns dock exempel på hur svenskan förändras mot mer neutrala benämningar. Det personliga pronomenet ’hen’ tar plats i Svenska Akademiens ordlista nästa år, vi kallar inte längre ekonomisk-politiska talespersoner för talmän, och ’genusvetenskap’ heter inte längre ’kvinnoforskning’. Ur ett feministiskt perspektiv framställs detta som en positiv utveckling. I ett svenskt samhälle med jämställdhet som politiskt mål sedan 1970-talet borde det innebära en positiv utveckling för alla. Men varför är språkanvändning egentligen av vikt i kampen för jämställdhet? Den här uppsatsens utgångspunkt är frågan om benämningens betydelse för politiskt innehåll.

Två politiska teoretiker som verkligen skulle påstå att lösningen på ett problem påverkas av hur vi pratar om problemet är Ernesto Laclau och Chantal Mouffe. Enligt deras diskursteori är vår språkanvändning inte ett neutralt kommunikationsmedel, utan en kunskapskonstituerande social praktik. De beskriver samhället och samtliga sociala praktiker som fullständigt diskursivt konstruerade med sin sociala ontologi som utgångspunkt. Språket konstruerar det materiella genom att reglera vad som kan formuleras på vilket sätt i både tanke, tal och handling. Fenomen får betydelse genom vår språkanvändning och påverkar på så sätt det innehåll vi vill förmedla. Eftersom språket är kunskapskonstituerande har vi med språkanvändning makt att påverka samhällets skeenden. (Bergström & Boréus 2012, s. 381, Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 148)

Den här uppsatsens diskursteoretiska grundval utgör ett påtalande av den grundläggande betydelse som språk och diskurs har för vårt sätt att förstå, tolka och konstruera kunskap kring olika samhälleliga fenomen. Laclau och Mouffe betonar språkets betydelse ytterligare genom att de påtalar att det inte finns något sätt att förstå, tolka eller konstruera kunskap som ligger utanför språk och diskurs. I den här uppsatsen utforskas jämställdhetspolitikens språkanvändning med grundantagandet om att språkanvändningen har innehållsmässig betydelse utifrån Laclau och Mouffes diskursteoretiska teori och metod.

1.1 Problemområde

Den problematik som är utgångspunkten i den här uppsatsen är genusordningen som en samhällsinstitution vars syfte är att bevara skillnader mellan män och kvinnor. Offentlig politik har särskild makt att identifiera och konstruera ett samhällsfenomen som ett problem och följaktligen ett politiskt område. Den offentliga jämställdhetspolitiken är forskningsobjekten i den här uppsatsen och materialet i det empiriska nedslaget är hämtat ur offentligt tryck.

Fyra decennier har passerat sedan Sverige formade jämställdhet som ett politiskt område. Sverige framställs internationellt som en pionjär i jämställdhetsfrågor och FN har vid flertalet tillfällen utnämnt Sverige till världens mest jämställda land. (Skr. 2011/12:3, Tollin 2011, s. 6) "[D]en stora gåtfulla frågan: Alla är överens om att jämställdhet är bra, jämställdhet skall vi ha. Ändå blir det inte så. Varför?" Detta skrev Bo Rothstein (2007) att forskare uppmanades att ta reda på som en del av Kvinnomaktutredningen i slutet av 1990-talet. (SOU 1997:136) Katarina Tollin skriver i sin doktorsavhandling att den moderna jämställdhetspolitiken kännetecknas av politisk enighet om jämställdhet som mål samtidigt som maktstrukturen mellan män och kvinnor kvarstår. Hur kan vi förstå denna diskrepans mellan tydlig politisk konsensus och en bestående samhällslig patriarkal struktur? (2011, s. 6) I den här uppsatsen gör jag en feministisk diskursteoretisk omläsning av könsmaktsordningen för att förstå under vilka omständigheter som ordningen har möjlighet att förändras med hjälp av jämställdhetspolitiken. Diskursteorin möjliggör förståelsen och tolkningen av genusordningen som en social konstruktion genom att problematisera benämningens influens över konkret politiskt innehåll.

1.2 Syfte och frågeställning

Kärnan i den här uppsatsen är att undersöka hur olika formuleringar och benämningar av politiska problem och lösningar påverkar den faktiska politiken.

Syftet med den här uppsatsen är tudelat. Dels ett teoretiskt syfte att formulera en diskursteoretisk strategi för genusordningens destabilisering med en feministisk förståelse, dels ett efterföljande empiriskt syfte att analysera den diskursiva kamp om betydelsebildning som existerar inom jämställdhetspolitiken.

Diskursteorins syfte är att kritiskt granska orättvisa samhällsfenomen och formulera en lösning på problematiken. (Winther Jørgensen & Phillips, s. 152). Med hjälp av diskursteorin avser jag att bringa ordning i genusordningen som ett politiskt problem genom att undersöka hur objektiviteter bildas, förändras och upplöses i diskursteorin. På så sätt undersöker jag hur genusordningen kan destabiliseras med hjälp av diskursens mekanismer. Detta huvudsyfte korrelerar med Laclau och Mouffes uttalade syfte med deras teori, att göra en ontologisk utredning av ett socialt fenomen. (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 31) En diskursteoretisk utgångspunkt kan i en feministisk teoretisk kontext innebära ett tillskott som en kritisk forskningstradition och maktanalys. Hypotesen är att diskursteorins kritiska vetenskapsteoretiska grundantagande kan blottlägga ny

kunskap inom den feministisk-teoretiska förståelsen för genusordningen som samhällsfenomen och jämställdhetsproblematiken som politisk fråga.

Det andra, empiriska syftet är att testa användbarheten för den diskursiva förståelsen för genusordningen på ett empiriskt material. Det gör jag genom att kartlägga de jämställdhetsdiskurser som finns representerade i materialet och slutligen analysera deras potentiella implikationer som politiska problemformuleringar och lösningsförslag. Frågeställningarna lyder som följer:

- Hur kan diskursteorin användas för att destabilisera genusordningen?
 - Hur kan diskursteorin förklara genusordningen i relation till den svenska jämställdhetspolitiken?
 - Vilka diskurser finns representerade i den svenska jämställdhetspolitiken?

Den första underfrågan besvaras i konstruktionen av det teoretiska ramverket, den andra i det empiriska nedslaget. Den övergripande frågeställningen besvaras i det sista kapitlet.

1.3 Metodologiska överväganden

Den här uppsatsen är en diskursanalytisk kvalitativ textstudie som ska betraktas som en empirisk pilotstudie. Jag utvecklar ett operationellt ramverk för feministiska diskursteoretiska studier och testar ramverket på ett empiriskt material. Uttryckt annorlunda så använder jag diskursteorin som metod med en analytisk approach till appliceringen. Utvecklingen av ramverket är huvudprodukten från min uppsats; den empiriska appliceringen använder jag för att undersöka om ramverkets operationella indikatorer kan vara empiriskt användbara. (Esaiasson 2012, s. 35f) Forskningsstrategin beskriver också den strategi som rekommenderas av David Howarth i *Diskurs* (2007, s. 159) I det här kapitlet beskriver jag de olika metodologiska vägval jag ställts inför i uppbyggnaden av ett analytiskt ramverk samt under vilka premisser jag har valt att låta utvecklande av ramverket utgöra min forskningsprodukt.

1.3.1 Det diskursanalytiska forskningsfältet

Diskursanalysen är en aktuell forskningsansats och av den anledningen under konstant utveckling. Utmärkande för det diskursanalytiska forskningsfältet är att det kan kännetecknas som mångfacetterat och subjektivt beträffande hur en diskursteoretisk teori och metod bör se ut. Detta har ställt särskilda krav på graden av intersubjektivitet, men också varit den möjliggörande faktorn för utvecklandet av ett operationellt ramverk som är huvudprodukten i den här studien. På grund av föränderligheten inom det diskursanalytiska forskningsfältet finns det en potential för konstruktioner av nya analysverktyg. Det diskursanalytiska fältet innehåller

inte en färdig metodverktygslåda att plocka fram och använda på valfri empiri. Istället behöver forskaren själv förstå funktionen av enskilda verktyg och kombinera dem utifrån den aktuella uppgiften. Som metodologisk analysram ger diskursanalysen den enskilde forskaren stor handlingsfrihet. På grund av diskursanalysens komplexitet som val av metod har jag valt att inkludera motiveringar och avvägningar i detta stycke men också i övriga kapitel i kanske större utsträckning än om jag hade valt ett mindre varierande forskningsfält för att graden av intersubjektivitet ska vara så hög som möjligt.

I sin doktorsavhandling beskriver Ingrid Unemar Öst diskursanalysen som metod på följande sätt beträffande att orientera sig inom det diskursanalytiska forskningsområdet:

Just användandet av metaforen *att orientera sig inom* antyder att det skulle finnas ett på förhand givet fält, som jag kan gå till och när jag väl kommit dit gäller det bara att hitta den rätta kartan för att jag ska kunna göra en korrekt avläsning av fältet. Det är dock inte på det sättet jag vill att min orientering i fältet ska uppfattas. Jag ser det snarare som en analys av ett fält, som har konstruerats diskursivt genom att skilda forskare och texter – som behandlar frågor av intresse för diskursanalys – relateras till varandra på olika sätt. När forskare och texter relateras till varandra ritas samtidigt olika kartor över fältet – eller om man så vill: fältet ordnas på ett visst sätt, vilket också görs i min text. (Unemar Öst, 2009, s. 81)

Liksom Unemar Öst inkluderar användningen av diskursanalysen i den här uppsatsen egen analys, dels i utformningen av diskursteorin som teori och metod, men framförallt i utformningen av en feministisk diskursanalytisk forskningsansats som är den här uppsatsens första syfte. Som vägledning i användningen av diskursteorin utnyttjar jag tre nivåer av beskrivning eller analytisk tolkning av Laclau och Mouffes diskursteori för att kunna applicera den på ett empiriskt material. Utgångspunkten för den analys jag gör av Laclau och Mouffes diskursteori är deras samhällsuppfattning och sociala ontologi. När litteraturen inte är ense, är det den sociala ontologin jag bygger vidare analysen på. Dels använder jag originalverket *Hegemoni och den socialistiska strategin* av Laclau och Mouffe (2001a), dels sekundärlitteratur som vägleder appliceringen av originaltexten och andra texter av författarna. Slutligen använder jag även litteratur och avhandlingar som behandlar de två första kategorierna var för sig eller tillsammans. Urvalet av litteratur har jag gjort utifrån de råd som finns i sekundärlitteraturen. Texterna jag använder omnämns frekvent och/eller i ordalag som passar väl med min frågeställning.

Det diskursanalytiska forskningsfältets mångfald är således en förklaring till min studies första syfte. En annan förklaring till studiens första syfte är en avgörande slutsats ur Marianne Winther Jørgensen och Louise Phillips metodbok om diskursanalysens forskningsfält – *Diskursanalys som teori och metod* (2000). De menar att diskursanalysen utgör en analytisk helhet där teori och metod är sammanlänkade och delar den grundläggande filosofiska premissen som språket som kunskapskonstituerande i ett fullständigt diskursivt konstruerat samhälle. För

den här uppsatsen är nyckeln i deras resonemang att forskaren kan bygga upp en egen analytisk ram, så länge de filosofiska premisserna inkorporeras i de teorier som ska ingå i analysramen. Winther Jørgensen och Phillips beskriver en diskursanalytisk studie som ett mångperspektiviskt arbete. De tillskriver till och med särskilt värde på en kombination av verktyg från olika teoretiska perspektiv, eftersom olika kunskapsställgångar inom ett område kan skapa fördjupad förståelse för ett fenomen. Villkoret för att inkorporera utomdiskursiva logiker i analysramen är att översätta dem i diskursiva termer för att de vetenskapsteoretiska premisserna ska stämma. Det villkoret har gett upphov till den begreppsutvecklande delen av den här uppsatsen och det första teoretiska syftet. (2000, s. 10, s. 141f)

David Howarth uttrycker den här uppfattningen om diskursteorin som fördelaktigt mångperspektivistisk genom att påstå att en annan tillämpning inte är förenlig med de diskursteoretiska filosofiska antagandena. Som diskursteoretiker är det viktigt att försöka utesluta de essentialistiska och reduktionistiska tendenserna i samhällsvetenskaplig forskning som diskursteorin är en kritik av genom att inte underordna empiriska fall en mekanisk operationalisering av teoretiska abstraktioner. (2007, s. 157)

Här vill jag poängtera att jag inte inkluderar diskursanalytiska teorier som står i explicit vetenskapsteoretisk kontrast mot diskursteorin, eftersom jag har valt Laclau och Mouffes diskursteori som utgångspunkt för den diskursanalytiska delen av mitt teoretiska ramverk. Laclau och Mouffes sociala ontologi erkänner inga logiker utanför den diskursiva praktiken. Jag skiljer på detta sätt mellan mångperspektivitet innanför och utanför det diskursiva forskningsfältet. Detta forskningsstrategiska förhållningssätt delar jag inte med doktrinen. Till exempel Winther Jørgensen och Phillips menar att de enskilda perspektivens svagheter kan undvikas med en kombination av olika diskursanalytiska perspektiv. (2000, s. 131) Jag anser att det skulle undergräva den ontologiska logik som är grundvalen för Laclau och Mouffes ontologiska logik. Jag väljer att adressera svagheter inom diskursteorins ramar. Att inkludera teorier och analytiska verktyg som inte är en del av det diskursanalytiska forskningsfältet anser jag får andra konsekvenser. Det samhälleliga fenomenet är i fokus för min analys och diskursteorins verklighetsbeskrivning har potential att hitta ny mening för fenomenet. För att nå djupare förståelse för samhällsphenomenet har jag inkluderat feministisk teori, inte för att förbättra diskursteorins svagheter.

Både Winther Jørgensen och Phillips samt Howarth varnar dock för att detta öppna sätt till uppbyggnaden av en analytisk ram har lett till kritik mot diskursanalysen som ofta grundar sig i en föreställning om att användandet av diskursanalytisk teori och metod sker irrationellt utan systematik. (Howarth 2007, s. 151, Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 10) Här betonar författarna att diskursteoretikern behöver motivera kombinationen av analysverktyg utifrån syfte och frågeställning för varje enskilt forskningsfall. (Howarth 2007, s. 151, Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 81, 141f) Jag har strävat efter att systematisera utformandet av en diskursteoretisk analysram genom att kontinuerligt redovisa hur jag anpassar och modifierar begrepp och logiker kumulativt för den här specifika problemformuleringen.

1.3.2 Vetenskapsteoretisk relevans

Diskursteorins mål är inte att avslöja sanningen bakom diskursen, utan utgångspunkten är att verkligheten enbart är diskursiv. (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 28) Laclau och Mouffes epistemologiska ståndpunkt om alltings förgänglighet och relativitet skapar en komplex relation till sanning och kunskap. Howarth uttrycker det som att diskursteorin ”accepterar en oreducerbar klyfta mellan den sociala världen och representationerna av den. (2007, s. 149f) Detta får konsekvenser för hur vi kan tolka värdet av en diskursteoretisk forskningsprodukt och synen på all vetenskap. Om vi överger idén om en objektiv sanning som forskaren kan nå uppstår en paradox där alla utsagor, inklusive de diskursteoretiska, har exakt samma värde eftersom de alla är kontingenta diskursiva formationer. Olika diskurser påverkar och begränsar all forskning, således även denna uppsats. (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 111)

För att förklara hur en diskursteoretisk forskningsprodukt trots detta kan anses meningsfull förklarar Winther Jørgensen och Phillips (2000, s. 153f) att vetenskap ska betraktas som diskursiva formationer som producerar kunskap i relation till en av den enskilda studiens givna uppsättning regler. Värdet av en vetenskaplig produkt ligger i hur produkten förhåller sig logiskt till det konkreta regelsystemet. Denna diskursiva tolkning av vetenskapens värde möjliggör diskursteoretisk forskning. Annars skulle diskursanalysens syfte att kritiskt granska samhällsfenomen vara meningslöst eftersom alla utsagor om samhällsfenomenet skulle vara lika sanna. Värdet av varje forskningsprodukt avgörs av en analys av produktens logiska stringens. Specifikt för en diskursteoretisk forskningsprodukt är enligt Howarth att värdet kan avgöras inomdiskursivt med det regelsystem och kriterier som konstruerats av den diskurs som den diskursteoretiska forskningsprodukten tillhör. (2007, s. 150) Jag tolkar dessa två analyser av diskursteorins syn på värdet av olika forskningsprodukter som att god vetenskap kan urskiljas utifrån kvaliteten på forskarens argument och logiker. Detta gäller även i ett kontingent samhälle eftersom forskningsprodukten kan produceras och kritiserats med hjälp av en definierad regeluppsättning.

1.3.3 Intersubjektivitet och reflexivitet

Likt hermeneutisk forskning utgår diskursanalysen från subjektiv epistemologi och relativ ontologi. (Hollis 2002, s. 16f) Att inta en intersubjektiv position är därför av yttersta vikt i den här studien. (Hollis 2002, s. 203) Jag har valt att inspireras av det intersubjektivitetsideal som beskrivs bland vetenskapsidealerna i *Metodpraktikan*: en studie som präglas av forskaroberoende, transparenta och värderingsfria resultat. (Esaiasson m.fl. 2012, s. 25f) Den intersubjektiva ambitionen sammanfaller med den reflexiva strategin inom diskursanalysens forskningsfält, vilket innebär att jag som forskare genomgående reflekterar över min egen roll och motiverar mina forskningsmässiga val. (Winther Jørgensen & Phillips, s. 111f, 148)

Ambitionen om värderingsfrihet, transparens och reflexivitet är ständigt närvarande i min forskningsprocess i strävan efter en forskaroberoende studie. Jag strävar efter att vara medveten om, reflektera över och inse konsekvenserna för hur mitt val av diskursteorin som samhällstolkning. Dock är den diskursteoretiska analysen per definition långt ifrån de ”enkla” kvantitativa analysinstrument som Esaiasson m.fl. beskriver som idealiska i frågan om möjlighet till forskaroberoende. (2012, s. 25f) Inom diskursteorin är forskaren en del av den diskursiva formation som hen studerar. En del av det analytiska arbetet för diskursteoretikern är att nå insikt om de sociala strukturer som hen är en del av. (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 44) Diskursteoretikern har därför en tydlig ambition om forskaroberoende, men eftersom analysen av den struktur hen själv tillhör ingår i den diskursteoretiska forskningsansatsen kan frågan om den här uppsatsen lever upp till idealet om forskaroberoendet endast avgöras i relation till bedömningen av forskningsprodukten som helhet (se föregående avsnitt 1.3.2. om diskursteorins vetenskapsteoretiska relevans).

1.4 Material

Val av material är inom diskursanalytisk forskning av stor vikt. Dock inte i bemärkelsen vilken text som uttrycker det mest sanna innehållet, utan vilken text som har betydelse för den aktuella frågeställningen. I den här uppsatsen är jämställdhetspolitik studieobjektet. Jämställdhetspolitik kan definieras med olika vidd och texter med ursprung från olika sociala aktörer skulle kunna aktualiseras för uppsatsens frågeställning. Offentligt tryck betraktas som auktoritativa texter i bemärkelsen att andra sociala aktörer anpassar sin verksamhet utifrån dem. Detta är ett uttryck för den offentliga politikens makt som social aktör. Offentligt tryck är av stor intertextuell betydelse då andra texter direkt och indirekt förhåller sig till dess innehåll.

Jag har strategiskt valt ut regeringens senaste skrivelse inom jämställdhetspolitiken – *Jämställdhetspolitikens inriktning 2011-2014* – och det övriga offentliga tryck som publicerats på Riksdagens hemsida gällande den skrivelsen. Den främsta anledningen till mitt urval är att det är dokument som används i den faktiska politiken i dagsläget. Urvalet innefattar förutom skrivelsen, ett utskottsbetänkande, en riksdagsdebatt samt tio stycken motioner. Avsikten är inte att göra en heltäckande analys av svensk jämställdhetspolitik, utan ett strategiskt urval har genomförts. I linje med pilotstudiens begränsade empiriska krav ska det empiriska nedslaget i den här uppsatsen betraktas som ett exemplifierande av en operationalisering av ett analytiskt ramverk.

De olika texterna skiljer sig åt till karaktären. Exempelvis är betänkandet av utredande karaktär och riksdagsdebatten diskussionsinriktad och klart partipolitiskt färgad. Jag vill poängtera att texttypen inte hindrar eller begränsar möjligheten till ett diskursivt uttryck. Varje textprodukt är en diskursiv artikulation med olika formaliaregler som inte ingår i den diskurs texten simultant är en del av och tillhör.

Materialet representerar politiska artikuleringar inom det sociala fältet som behandlar genus. Ett idealt textmaterial skulle inte vara situerat hos en samhällsinstitution. Jag har valt att avgränsa min uppsats till svenska förhållanden och identifierat offentligt tryck och offentlig politik som centrala för svenska förhållanden. Jag accepterar det eftersom jag har avgränsat min uppsats att handla om svenska förhållanden. Partipolitiken kommer att vara synlig och påverka diskursbildningarna, men eftersom samtliga partier är inkluderade i textmaterialet låter jag mitt materialval representera jämställdhetspolitikens svenska kontext. Jag redovisar därför inte partitillhörighet för varje citat. Däremot vill jag klargöra att det finns en distinktion mellan vad diskursteorin tolkar som politik och vad som är partipolitik inom riskdags- och regeringsverksamhet. Diskursteorin ser politik som det bestämda sättet och nödvändiga karaktär den sociala ordningen har i det obestämbara fältet. Det offentliga trycket har en kunskapskonstituerande roll i samhället i övrigt och är av den anledningen politiska, inte på grund av att de är situerade i en samhällsinstitution.

1.5 Begrepp och terminologi

Jag använder begreppet *diskursanalys* som ett samlingsbegrepp för hela det diskursanalytiska fältet liksom Göran Bergström och Kristina Boréus (2012) och Iver B. Neumann (2003). Diskursanalys skiljer sig från begreppet *diskursteori* som avser Ernesto Laclau och Chantal Mouffes diskursanalytiska angreppssätt och teoribildning. Jag tolkar Laclau och Mouffes användning av begreppet *diskursiv formation* som en allmän beskrivning av en artikulering som resulterat till en diskursiv praktik, till skillnad från begreppet *diskurs* som syftar till en specifik diskurs.¹ (Laclau & Mouffe 2001a, jfr Bergström & Boréus 2012, s. 366, Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 64)

Det råder inte konsensus om vilket namn maktordningen mellan män och kvinnor ska ha. Eftersom detta är en studie i benämningens betydelse väljer jag här att avstå från att ta ställning i vilken benämning som bör användas för maktstrukturen mellan män och kvinnor, eftersom jag anser att det kräver en analytisk ansats som ligger utanför den här uppsatsens syfte och frågeställning. Jag använder därför en variation av benämningar som finns i vardaglig och/eller akademisk kontext för en och samma maktstruktur i den här uppsatsen, däribland könsmaksordningen och genusordningen.

I den svenska utgåvan av Ernesto Laclau och Chantal Mouffes verk *Hegemoni och den kommunistiska strategin* jag använder mig av vissa översättningar av teckensystemets terminologi inte konsistent med den övriga doktrinen kring diskursteorin. Jag har därför valt översättningar av som ligger närmast Laclau och Mouffes termer i originalversionen *Hegemony and Socialist Strategy: Towards a*

¹ Jämför Winther Jørgensen och Phillips av tolkning diskursiv formation, där de inkorporerar Norman Faircloughs kritiska diskursanalys.

Radical Democratic Politics (2001b) med vägledning från sekundärlitteraturen och doktorsavhandlingar (jfr Unemar Öst 2009, Carbin 2010, Winther Jørgensen Phillips 2000, Bergström & Boréus 2012, Howarth 2007). I förekommande fall, där terminogin avviker från den svenska utgåvans översättningar, redovisas skillnaden i en fotnot.

2 Teoretiskt ramverk

I uppbyggnaden av ett teoretiskt ramverk i det här kapitlet dekonstruerar jag genus som samhällsfenomen för att konstruera en diskursteoretisk förståelse för könsmaktstrukturen och svara på den första, teoretiska frågeställningen med syfte att göra en ny kritisk tolkning av genus som problem. Jag använder mig av en kombination av feministisk teoribildning och Laclau och Mouffes diskursteori i dialektal samverkan. Dekonstruktion är en vanlig diskursanalytisk strategi som innebär att forskaren studerar ett samhällsfenomen utifrån hur det skapades, fungerar och förändras. (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 56, Howarth 2007, s. 146, 157) Uppbyggnaden av detta teoretiska ramverk är således en diskursiv praktik och diskursteoretisk studie i sig. Mitt teoretiska ramverk utgör den teoriutvecklande huvuddelen av min uppsats.

2.1 Laclau och Mouffes diskursteori

Ernesto Laclau och Chantal Mouffes diskursteori innehåller en stor mängd begrepp och logiker. Som Winther Jørgensen och Phillips skriver: ”Det för alltså med sig en del begreppsgymnastik att ge sig ut i den diskursteoretiska terrängen!”. (2000, s. 31) David Howarth kallar diskursteorin för en ”konstitutiv teori” med beskrivningen: ”en ram av konsekvent sammanhängande begrepp och logiker i förening med en särskild social ontologi som erbjuder ett gemensamt språk för att beskriva, tolka och värdera sociala fenomen.” (Howarth 2007, s. 147)

För att acceptera de följer en dekonstruktion av könsmaktsordningen innebär behöves en insikt i de logiker och begrepp som diskursteorin innehåller. Jag anser att det är av särskild vikt att placera genusordningen i den sociala ontologin. I de följande styckena beskrivs de diskursteoretiska beståndsdelar som förklarar hur diskurser och objektiviteter konstrueras, fungerar och upplöses.

2.1.1 Artikulationsprocessen och diskursbegreppet

I vardagligt tal syftar uttrycket diskurs till någon form av språkmönster som är kopplat till ett visst sammanhang. Exempelvis kan uttrycket ’medicinsk diskurs’ syfta till den speciella vokabulär och det kommunikationssätt som finns inom sjukvården. Inom samhällsvetenskapen och diskursanalysen som forskningsfältet är diskursbegreppet ett komplext analytiskt verktyg. Gemensamt för det diskursanalytiska fältet är antagandet om språket som kunskapskonstituerande. Språket är inte ett neutralt kommunikationsverktyg; vår benämning av omvärlden

är inte en perfekt spelbild, istället skapas, reproduceras och förändras beskrivningar av verkligheten i det sociala. Ingen verklighetsbeskrivning är därför mer sann än någon annan, vilket gör att språkets struktur aldrig kan fixeras fullständigt. Diskursanalys är en systematisk studie av språkanvändning som social företeelse med särskilda ontologiska villkor. (Bergström & Boréus 2012, s. 353ff, Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 7f, 69, 136, Neumann 2003, s. 17)

Olika diskursanalytiska inriktningar kan delas in utifrån graden av poststrukturalism och diskursbegreppets ontologiska status. I den här uppsatsen utgår jag från den diskursanalytiska forskningstradition som statsvetarna och politiska teoretikerna Ernesto Laclau och Chantal Mouffe konstruerat i sitt huvudverk *Hegemonin och den socialistiska strategin* (2001a). Deras definition av diskursbegrepp är vidgat i bemärkelsen att de betraktar alla sociala fenomen, inte bara språket, som diskursiva praktiker. (Bergström & Boréus 2012, s. 357)

Enligt diskursteorin existerar inte en objektiv verklighet. Den fysiska världen, alla objekt, identiteter och handlingar, får mening via system av skillnader som utgör diskurser. Likt språkets struktur som förblir ofullständigt fixerat eftersom ingen verklighetsbeskrivning är mer sann än någon annan, kännetecknas också samhällets betydelse av samma ofullständiga struktur. (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 15, 27, 40, Howarth 2007, s. 117f) Eftersom objektiva inte finns och betydelse aldrig kan upprättas med absolut, stabil fixering kommer det flöde av differenser och betydelser som diskursens artikulation innebär aldrig att avstanna. Allting i samhället är tillfälligt strukturerat utan nödvändig karaktär och därför fullständigt *kontingent*. (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 32, s. 32, 45f) Ett citat från Laclau och Mouffes senare verk förklarar hur det materiella får mening av diskursiva formationer, hämtat ur *Textens mening och makt* (Laclau & Mouffe 1990, s. 100, citerat i 2012, Bergström & Boréus, s. 364):

Låt oss anta att jag håller på att bygga en mur tillsammans med en annan murare. I ett givet ögonblick ber jag min arbetskamrat räcka mig en tegelsten och sedan fogar jag den till muren. Den första handlingen – att be om tegelstenen – är språklig; den andra – att foga tegelstenen till muren – är utomspråklig. [...] Uppenbarligen kan denna helhet, arbetet med att bygga muren, om den inkluderar såväl språkliga som icke språkliga element, inte själv vara antingen språklig eller utomspråklig; den måste föregå denna distinktion. Denna helhet som i sig inkluderar både det språkliga och ickespråkliga, är vad vi kallar diskurs. [...] *med diskurs menar vi inte en kombination av tal och skrift, utan snarare att tal och skrift i sig blott är interna komponenter av diskursiva helheter.*

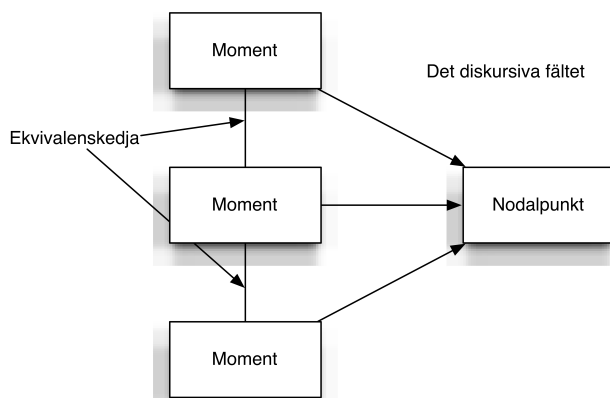
Upprättandet av diskurser kallar Laclau och Mouffe för en *artikulation* vars komponenter definieras i ett semiotiskt system av tecken. En artikulation² är en praktik som strävar efter att etablera språkets betydelsetomma *element* till

² Översättning av engelskans 'artikulation', istället för den svenska utgåvans översättning 'artikulering'.

meningstillskrivna *moment* i relationellt organiserade *ekvivalenskedjor* kring ett privilegierat tecken som kallas *nodalpunkt*³. Tecknen i språket är ord som är kopplade till ett specifikt objekt som kan vara abstrakta eller fysiska. Genom att koppla samman olika tecken med varandra i diskurser får tecknen betydelse och följaktligen får även objektet mening. Det privilegierade tecknet som andra tecken centreras runt kallas nodalpunkt i en artikulerad diskurs i bemärkelsen ett viktigt moment. Men som oartikulerat, viktigt element kallas tecknet för *flytande signifikant*. (Laclau & Mouffe 2001a, s. 169) Processen vid skapandet av betydelsefixeringar och upprättandet av en diskurs är diskursteorins motor. Jag tolkar artikulationsprocessens kontingenta natur som diskursteorins motor eftersom processen ger upphov till ett flöde av betydelsebildningar som skapar, reproducerar och omformar diskurser. Laclau och Mouffe sammanfattar analysen på följande sätt:

Artikulationens praxis består således i konstruktionen av nodalpunkter som fixerar betydelsen på ett partiellt sätt; och den partiella karaktären hos denna fixering har sin upprinnelse i den socialas öppenhet, som i sin tur är ett resultat av alla diskursers ständiga överflödande tvärs genom det diskursiva fältets oändlighet. (Laclau & Mouffe 2001a, s. 169, kursivering i original⁴)

Identitetsbildning har i diskursteoretiska termer en särskild betydelse. Diskursens kontingenta natur resulterar också i identitetens förgänglighet och ofullständighet

Figur 1 Artikulationsprocessens beståndsdelar

och en kontinuerlig rörelse av betydelsebildande differenser. Subjektet saknar innebörd utan diskursens betydelsefixering. Laclau och Mouffe likställer subjektetsbegreppet med en subjektspostion inom en diskursiv struktur. Subjektet är till naturen splittrat och överdimensionerat och kan inta flera subjektspostioner i olika diskurser samtidigt.

Identitet skapas genom att subjektet identifierar sig med en subjektspostion i en artikulerad diskurs. Diskursen anger alltid bestämda subjektspostioner med ett bestämt beteendemönster. Subjektspostionen möjliggör och begränsar individen som sociala aktör. (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 48) Laclau och Mouffe skriver (2001a, s. 165): "Diskursens materiella karaktär [kan inte enas] i

³ Översättning av engelskans 'nodal point', istället för den svenska utgåvans översättning 'nod'.

⁴ Terminologin är i detta citat konsekvent med övriga översättningar i den här uppsatsen och är mina egna. De avviker därför från den svenska översättningen i förekommande fall.

erfarenheten eller medvetandet hos ett grundat subjekt; tvärtom tycks olika subjektspositioner vara spridda inom en diskursiv formering”. Kollektiva identiteter bildas genom ett uteslutande av ”den Andre” genom att skillnader inom gruppen ignoreras. (Unemar Öst 2009, s. 93ff) Subjektspositionen är strukturerad enligt teckensystemet. Nodalpunkten är positionen som är knuten till en ekvivalenskedja av egenskaper.

Alla yttringar, sociala skeenden och händelser såsom en konversation, ett fotografi eller en tidningsartikel är enligt detta system av tecken artikulatoriska. Däremot utgör inte varje artikulation en diskurs enligt Unemar Öst. För att en diskurs ska anses existera krävs ett mönster av flera artikulationer som reproducerar likvärdiga ekvivalenskedjor till samma nodalpunkt. (2009, s. 90) Laclau och Mouffe indikerar en liknande uppfattning om skillnaden mellan artikulation och diskurs: ”det är tillräckligt att vissa regelbundenheter upprättat differentiella positioner för att vi skall kunna tala om en diskursiv formering”. (Laclau & Mouffe 2001a, s. 163) På så sätt resulterar olika artikulationer i de *strukturella totaliteter* som Laclau och Mouffe i den här definitionen av en diskurs refererar till: ”The structured totality resulting from the articulatory practice, we will call discourse.” (Laclau & Mouffe 2001b, s. 105⁵) Jag tolkar teckensystemets beståndsdelar som artikulationsprocessens ideala struktur, när ett mönster i artikulationerna resulterar i en diskurs. Att teckensystemets helhet utkristalliseras indikerar att en diskurs föreligger.

2.1.2 Den sociala ontologin

Laclau och Mouffes syn på hur mening skapas är diskursteorins analytiska centra och benämns av Howarth som diskursteorins *sociala ontologi*. (2007, s. 120, Winther Jørgensen & Phillips, s. 45) Den sociala ontologin är Laclau och Mouffes distinkta bidrag till diskursanalysen som forskningsfält. Likt hermeneutiken härleds diskursanalysen som teori till en kritik mot naturalismens ideal om empiriskt testbara orsaksförklaringar inom samhällsvetenskaplig forskning. Diskursanalysens mål är att nå ny kunskap om fenomen och praktiker genom en analys av hur politiken och sociala aktörer skapar mening och det vi uppfattar som verkligt inordnat i diskurser genom språkanvändning. (Howarth 2007, s. 145f) ”Betydelsen är alltså en effekt av de formella skillnaderna mellan termer och inte resultatet av en korrelation mellan ord och ting eller ett inneboende drag hos texter, objekt eller praktiker.” (Howarth 2007, s. 19)

Samhället är en politisk, diskursiv konstruktion i vad Laclau och Mouffe kallar en *obestämbär terräng*. (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 43, 56) I denna obestämbara terräng rymmer all potentiell betydelsebildning tillsammans med den partiellt fixerade struktur vi uppfattar som samhället och våra samhälleliga fenomen. Vi försöker dock ständigt bilda betydelse *som om* det fanns

⁵ Den här meningen saknas helt i den svenska utgåvan, därför refererar jag här till den engelska originalutgåvan utan egen översättning till svenska.

möjlighet att fixera den, på grund av att vi är beroende av att leva i en bestämd social ordning för att omfatta vår omvärld som meningsfull. Varje diskurs upprättas som ett försök att dominera det diskursiva fältet och hejda flödet av betydelsebildning. (Laclau & Mouffe 2001a, s. 168) Samhället är därför alltid partiellt strukturerat. Däremot är vi inte beroende av att leva i en specifik social ordning och det är just här analysens ingång kan placeras. En diskursteoretisk analys kartlägger de processer där vi kämpar om vilka betydelser som skapas och vilka betydelser som till slut uppfattas som objektiva. (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 32, s. 32, 45f)

Innehållet i den partiella fixeringen är också en förutsättning för betydelseflödet. Laclau och Mouffe skriver: ”Omöjligheten av en slutgiltig fixering av betydelsen innebär att det måste finnas partiella fixeringar – annars skulle själva differensflödet vara omöjligt. Även för att avvika, undergräva betydelsen, krävs betydelse.” (Laclau & Mouffe 2001a, s. 168) Detta innebär att varje betydelsebildning begränsas av tidigare betydelsebildning. Winther Jørgensen och Phillips menar att ”de möjligheter vi har att omforma strukturerna bestäms av de tidigare struktureringarna.” (2000, s. 45f) Ny mening skapas inte i ett vakuum utan som omformuleringar i relation till den struktur politiken har konstituerat, vilket utgör den partiella fixeringen i den obestämbara terrängen. Diskursanalytikerns uppgift är att återbesöka och revidera denna partiella fixering, det vill säga sociala fenomen i samhället, och analysera dem enligt den diskursiva logiken.

Här uppstår tillsynes en paradox i Laclau och Mouffes teori. Om ingen särskild verklighetsbeskrivning är nödvändig, utan enbart tillfällig, hur förklaras då de strukturer i samhället vi uppfattar? Varför uppfattar vi ”samhället” som en helhet? Är det verkligen ett resultat av ett fritt spelrum av betydelsebildningar? Laclau och Mouffe förklarar detta genom att bejaka politikens företrädare i den sociala ontologin. (Howarth 2007, s. 120) Politik är inom diskursteorin inte situerad i institutioner såsom staten eller olika politiska partier. (Laclau & Mouffe 2001a, s. 214) Winther Jørgensen och Phillips tolkar politik inom diskursteorin som en synonym av makt, ”där makt hänvisar till produktionen av objekt som ’samhälle’ och ’identitet’, medan politik snarare hänvisar till den alltid närvarande kontingensen i dessa objekt.” (2000, s. 45) Makt är inte något som olika aktörer innehar, utan istället det som frambringar det sociala. Maktbegreppet innehåller den principiella betydelseuteslutningen som uppstår vid varje betydelsekonstruktion. (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 55)

De alternativa betydelsebildningar som den enskilda artikulationsprocessen ignorerar försvinner inte, utan finns kvar i det diskursiva yttre som Laclau och Mouffe kallar det diskursiva fältet⁶. Förhållandet mellan diskursen och det diskursiva fältet är avgörande i all diskursiv praktik. En beskrivning av diskursen som system av skillnader illustrerar hur varje diskurs har en inre logik och ett konstituerande yttre. Diskursens yttre möjliggör den inre logiken genom att

⁶ Översättning av engelskans ’field of discursivity’, istället för den svenska utgåvans översättning ’diskursivitetens fält’.

diskursen etableras i förhållandet med dessa uteslutna alternativa betydelser. Unemar Öst citerar Laclau och Mouffe: ”Alla värden finns till genom motsättning och definieras endast genom skillnad.” (2009, s. 89) På grund av att diskursen även konstituerar i förhållande till innehållet i det diskursiva fältet utgör fältet ett ständigt hot mot diskursens inre logik. (Laclau & Mouffe 2001a, s. 166) Diskursens artikulerade totalitet riskerar hela tiden att undergrävas av det diskursiva fältets överdeterminerade betydelser. (Laclau & Mouffe 2001a, s. 169) Eftersom diskursen konstitueras relationellt, är diskursen själv beroende av och sårbar för det diskursiva fältet som ständigt utmanar diskursens betydelsefixering. Diskursen kan ses som en exkluderande helhet där vissa värden utesluts och positioneras i det diskursiva fältet. Diskursen och det diskursiva fältets ömsesidiga konstituerande resulterar i diskursens inneboende kontingens. (Howarth 2007, s. 119, Unemar Öst 2009, s. 89, Carbin 2010, s. 37) ”Den ouplösliga spänningen mellan interioritet och exterioritet är villkoret för all social praktik” skriver Laclau och Mouffe. Det sociala konstitueras i den obestämbara terrängen där varken interioritetens fixering och exterioritet icke-fixering kan bli fullständiga. (Laclau & Mouffe 2001a, s. 166)

2.1.3 Hegemoni och antagonism

Laclau och Mouffes diskursteori är ytterst en teori om hegemoni. Efter beskrivningen av diskursens beståndsdelar och artikulationsprocess samt den sociala ontologi som definierar den övergår jag till att beskriva hur objektivitet skapas.

De diskurser som vi uppfattar som objektiva konstitueras i relationen mellan antagonism och hegemoni. Antagonism råder när olika diskurser utkräver motsägelsefulla handlingsmönster av subjektet, med andra ord när identiteter hindrar varandra inom samma sociala terräng. Den ena diskursen hotar den andra diskursens inre logik och de kan därför inte samexistera. (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 55) Antagonismen markerar den politiska gränsen för ett samhällsfenomen genom att synliggöra skiljelinjen mellan de fixerade diskurserna och det diskursiva fältet. När antagonism råder blottas kontingensen och instabiliteten i den diskursiva konstruktionen som är ett fenomen tillstånd. (Howarth 2007, s. 122)

Antagonismen upplöses med en hegemonisk intervention. En hegemoni är en exemplarisk form av politisk praktik som kopplar samman identiteter med en ny samhällsordning som mål. (Laclau & Mouffe 2001a, s. 201, Howarth 2001, s. 126) En hegemonisk praktik förutsätter ett socialt fält som präglar av antagonism och närvaron av oartikulerade element. Laclau och Mouffe skriver att politikens hegemoniska artikuleringsformer möjliggörs när den obestämbara terrängen vidgar sig och ständigt föränderliga villkor kräver att nya diskurser konstrueras. Laclau och Mouffe jämför detta med ett enkelt medeltida bondesamhälle där det sociala område som är öppet för differentiella artikuleringar är litet, jämfört med den utvecklingstakt som kännetecknar modernt liv. (Laclau & Mouffe 2001a, s. 200)

Endast närvaron av ett väldigt område av flytande signifikant och möjligheten för motsatta läger att artikulera dem – vilket innebär en ständig omdefiniering av dem – är vad som konstituerar det område som tillåter oss att definiera en praktik som hegemonisk.” (Laclau & Mouffe 2001a, s. 197)

Alla diskursiva formationer kännetecknas inte av en hegemonisk ställning i samhällsstrukturen. Skillnaden mellan en diskurs och en diskurs som präglas av hegemoni är att den hegemoniska interventionen skapar mening tvärs över de diskurser som är i antagonistiskt förhållande till varandra (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 55)

En hegemonisk praktik resulterar i fenomen som vi uppfattar som objektiva, men egentligen är ett historiskt resultat av en politisk process. Objektiviteten är avlagrad diskurs vars innebörd är så etablerad att vi har glömt bort den kontingenta karaktären. (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 43) En hegemoni kan inte helt dominera ett socialt fält, eftersom det strider mot den sociala ontologin. (Laclau & Mouffe 2001a, s. 201) Däremot kan hegemonin påverka flera sociala fält genom att verka överbestämmande och därför utgöra ”brännpunkter för en mångfald av totaliserande effekter”. (Laclau & Mouffe 2001a, s. 201)

2.2 Konstruktion av genussystemet som en diskurs

I en konkret diskursiv praktik behöver forskaren alltid utgå från de tidigare betydelsebildande diskurserna. Utan tidigare diskursiva artikuleringar skulle omvärlden inte vara begriplig och således inte heller en diskursiv forskningsprodukt om den helt friställdes från övrig betydelsebildning. För att förklara ett fenomen krävs någon form av kontext. Av den anledningen kan diskursteoretikern använda sig av kontextualiserande teoribildningar. (Howarth 2007, s. 148, Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 132) I den här uppsatsen är den kontexten feministisk teori. I valet av feministisk teori har jag ringat in ämnesområdet för den här uppsatsen på ett bestämt sätt, vilket dikterar vilka frågeställningar som aktualiseras. Däremot förutsätter inte valet av feministisk teori ett visst utfall och bestämda svar på frågeställningarna. (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 148)

Inom statsvetenskap är feministisk teori ett samlingsbegrepp för teorier som behandlar genuskopplade maktstrukturer. Enligt Maria Jansson och Lenita Freidenvall kan teorierna ses som en kritik mot att statsvetenskap inte synliggör genus samt ett forskningsfält inom det vetenskapliga studiet av politik. Feministisk statsvetenskaplig forskning liksom statsvetenskapen som ämne har inte enhälliga skiljelinjer mot närliggande forskningsområden, såsom idéhistoria, sociologi och i detta fall genusvetenskap. Feministisk teori är särskilt områdesöverskridande med anledning av ämnets tvärvetenskapliga natur, då genusordningen enligt teorin genomsyrar många områden i samhället. Vad som

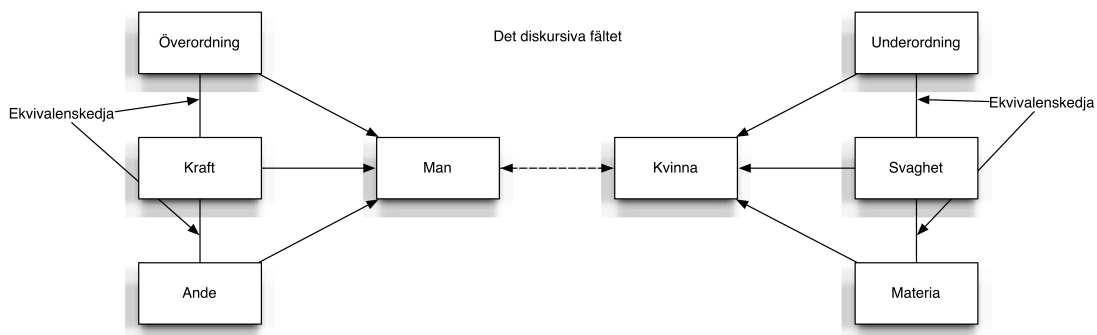
kännetecknar feministisk teoretisk statsvetenskap är dock att studieobjektet är politik. (Freidenvall & Jansson 2011, s. 10ff)

Med rötter ur 1900-talets kvinnorörelse är feminismen en politisk teori som utvecklats till ett akademiskt tvärvetenskapligt fält med genusvetenskap som särskild disciplin. Teorierna bygger på ett synliggörande och en kritik av en socialt konstruerad hierarki mellan människans två anatomiskt olika kön. Denna maktstruktur har många namn: könsmaktsordning, genussystemet, genusordningen, patriarkatet och betraktas som ett struktur som sträcker sig över samhällets alla domäner. Kärnan i feministisk teori kan dock beskrivas som en kritisk maktanalys där kön är komponenten i fokus. (Kronsell & Svedberg 2003, s. 53) I Sverige är historikern Yvonne Hirdmans beskrivning av maktstrukturen mellan män och kvinnor tongivande sedan maktutredningens huvudrapport *Demokrati och makt i Sverige* år 1990 (SOU 1990:44). Hirdmans beskrivning av maktstrukturen som ett stereotypt genuskontrakt kan sammanfattas med två logiker: isärhållandets logik och den manliga överlägsenhetsnormen. Isärhållandets logik innebär köns totala åtskillnad och dikotomi. (Hirdman 1988, s. 51, 2001, s. 48f) Den manliga överlägsenhetsnormen utgör den samhälleliga makthierarkin mellan könen där mannen är normen och kvinnan är avvikande. (Hirdman 1988, s. 51, 2001, s. 59f) En social överenskommelse som Hirdman kallar *genuskontraktet* reglerar hur kvinnor och män agerar för att behålla sin könsidentitet är resultatet av de två logikerna. (2001, s. 88)

Modern feministisk teoribildning tar avstånd från en universell beskrivning av patriarkatet och kvinnokollektivet som homogen grupp. Jag delar denna uppfattning om feminismens kärna med Maria Carbin som skriver: ”Utan att gå till överdrift kan man säga att idén om ett universellt patriarkat har destabiliserats i feministisk teoribildning”. (Carbin 2010, s. 23) Normkritisk teori, queerfeminism, postkolonial feminism, poststrukturell feminism, intersektionalitet är alla teoribildningar som har sitt ursprung i en inomfeministisk kritik av kvinnokollektivets homogenitet. Ett inkorporerande av dess feministiska perspektiv skulle med all säkerhet gynna analysen av jämställdhetspolitik i denna uppsats. Jag har dock valt avgränsningen att enbart använda genussystemet från feministisk teori eftersom det fortfarande utgör en beskrivning av en makthierarki som samtliga feministiska perspektiv motsätter sig.

Genusordningen är en diskursiv formation eftersom den definieras som ett samhällsfenomen och ett politiskt problem. Genusordningsdiskursen är således en del av denna partiella fixering av den obestämbara terrängen och därför helt kontingent och tillfällig till naturen. Diskursteorin legitimerar således den feministiska beskrivningen av genusordningen som konstruerad. Den sociala ontologin placerar genusordningen som socialt konstruerad i en verklighetsbeskrivning där alla sociala fenomen är socialt konstruerade. Om tanken om det ursprungliga och objektiva raderas och verkligheten endast består av sociala konstruktioner undermineras den logik om köns åtskillnad och mannen som norm. Idén om kvinnans underordning som ursprunglig och naturlig ogiltigförklaras av diskursteorin.

Genusordningsdiskursen är en helhet av praktiker och system som skapar den kvinnliga underordningens olika former. Dess överbestämmande och genomgripande karaktär indikerar att det är en diskurs som har uppfattats som objektiv. Genusordningsdiskursen har stått oemotsagd och ansetts självklar i den historiska kontext samhället har fixerats efter. Genusordningsdiskursen är ett resultat av en politisk praktik, men dess objektivitet har konstruerat den som en avlagrad diskurs. Diskursen sträcker sig över flera sociala fält som familjen, arbetslivet, religionen, kulturen, skolan etc. Dess hegemoniska karaktär kan därför beskrivas som en central punkt i ett hierarkiskt system som präglas stora delar av samhällsstrukturen. Jag påstår att individen svårigen helt kan undgå genusstrukturen.

Figur 2 Genusordningsdiskursen

Genusordningsdiskursen är en artikulerad diskursiv formation med 'genus' som flytande signifikant. Nodalpunkterna 'man' och 'kvinna' är differentierade i ekvivalenskedjor av moment. Genusordningsdiskursens nodalpunkter utgör diskursens binära subjektspositioneringar och reglerar således individens handlingsutrymme. Individen har bara två identifieringsmöjligheter eftersom diskursen enbart innehåller två. Den kollektiva identitet som utgör det fiktiva kvinnokollektivet och patriarkatets universella natur är resultatet av att interna skillnader ignoreras till förmån för differentieringen sinsemellan. Genusordningens sociala spännvidd tvingar varje individ att interPELLERAS i detta binära subjektspositionspar.

Den tillfälliga fixering som utgör vårt samhälle kännetecknas inte längre av genusordningsdiskursens objektivitet. I och med uppkomsten av jämställdhet som ett samhällsproblem och politisk fråga har genusordningsdiskursen gått från att vara en objektivitet till att återigen bli politisk. Jämställdhetsbegreppet varande indikerar att konkurrerande diskurser artikulerats med 'genus' som flytande signifikant. Subjektspositionerna i de nya diskurserna kolliderar med det handlingsutrymme som genusordningsdiskursen avkräver och konstruerar en antagonism. Det sociala fältet präglas inte längre av genusordningsdiskursens hegemoni, utan av antagonism gällande 'genus' som flytande signifikant. Genom en destabilisering av genussystemet som hegemonisk diskurs har ett nytt oartikulerat vakuum av mening bildats. Momenten i diskursen har återgått till det diskursiva fältet som element.

Genusstrukturen var en relation av underordning som accepterades i det historiska sammanhanget som objektiv. Det moderna samhällets utveckling vidgar det obestämbara fältet och ger upphov till nya villkor där könsmaktsordningen inte längre är kontextuellt möjlig. Detta kan ses i ett historiskt sammanhang. Exempelvis behöver vi inte i samma utsträckning både födas och dö i en och samma samhällsklass i den moderna Sverige. Könen som utgångspunkt för en makthierarki accepteras inte längre där individen passivt underordnas. Istället beskriver vi genusordningsdiskursen som ett förtryck som ska förändras.

Vår könsidentitet präglas inte längre av objektivitet eller hegemoni, utan av antagonism. Detta antagonistiska fält av element möjliggör en ny hegemonisk intervention som upplöser antagonismen och meningstillskriver den flytande signifikanten 'genus'. Här har vi nått svaret på paradoxen i inledningen om varför Sverige inte är jämställt och svaret på den första frågeställningen om hur genusordningen kan förklaras diskursivt i relation till jämställdhetspolitiken. Genusordningen är en hegemonisk avlagrad diskurs, vars objektivitet har destabiliserats i och med uppkomsten av jämställdhet som begrepp och som politiskt problem i jämställdhetspolitiken i synnerhet. Destabiliseringen av genusordningens hegemoni har gett upphov till en antagonism om vilken innebörd den flytande signifikanten 'genus' ska ha. För att den samhälleliga strukturen ska upplevas som jämställd krävs en hegemonisk intervention som stabiliserar antagonismen. Så länge värdet på den flytande signifikanten inte är fastställt kommer vi inte att uppfatta jämställdhet som objektiv. Anledningen till att samhället inte präglas av jämställdhet som en objektivitet är att det fortfarande råder antagonism angående könsidentitetens element.

3 Metod

Detta kapitel och följande kapitel fyra utgör uppsatsens empiriska applicering av vad jag kommit fram till i föregående avsnitt genom att svara på den empiriska frågan om vilka diskurser som kämpar om att tillskriva den flytande signifikanten 'genus' betydelse.

Laclau och Mouffes syfte är att utveckla en postmarxistisk teori om hegemoni genom att genomföra ontologiska utredningar och dekonstruktioner av sociala fenomen. Deras diskursteori är inte en textanalytisk strategi eller metod, men analyseras i metodlitteraturen om diskursanalys som en möjlig analytisk ingång genom artikulationsprocessens teckensystem. (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 141, Bergström & Boréus 2012, s. 365) Winther Jørgensen och Phillips har formulerat tydliga instruktioner för förståelsen av hur man praktiskt genomför en diskursanalys. De menar att forskaren kan se en diskurs som en analytisk storhet vars gränser en själv avgör utifrån existerande diskursbeskrivningar. (2000, s. 136) "[D]iskurser [är inte] något man finner i verkligheten utan något man konstruerar med utgångspunkt i de frågor man ställer i sitt projekt." (2000, s. 140) Jag anser att detta påstående är pragmatiskt på gränsen till en förenkling av diskurs som teori och metod. Även om forskaren oundvikligen bygger sin studie på artikulerade diskursiva formationer anser jag att det är forskarens uppgift att ha ambitionen att inse vilka objektiviteter och diskurser hen är en del av och försöka ta avstånd från dem inom ramen för forskningsansatsens analys. Jag jämför Winther Jørgensen och Phillips råd med Ingrid Unemar Östs metodologi. Unemar Öst utför en diskursteoretisk studie av ett textmaterial med systematisk läsning som tillvägagångssätt för att "urskilja logiker och resonemang, i de enskilda texterna, som bildar det som i diskursteoretiska termer benämns som totaliserade strukturer – alltså diskurser". (2009, s. 110) Jag behandlar således inte en diskurs som en analytisk storhet, utan min uppgift är att rekonstruera befintliga diskurser i textmaterialet.

Diskursteorin som metod ska betraktas som en helhet tillsammans med diskursteorin som teori. För att rekonstruera de befintliga diskurserna som finns representerade i textmaterialets artikulationer använder jag teckensystemets beskrivning av artikulationens beståndsdelar som textanalytisk metod- och analysstrategi. Teckensystemet utgör på så sätt en operationalisering av diskursteorin. Jag letar efter artikulationens beståndsdelar som första steget i jakten på att rekonstruera diskurser.

Tillvägagångssättet är till synes simpelt: en närläsning av textmaterialet för att identifiera artikulationsprocessens beståndsdelar. Därefter leta efter mönster i artikulationerna som kan utgöra diskursiva formationer. Jag behandlar texterna som artikulationer kring den flytande signifikanten 'genus' som tillhör en

jämställdhetsdiskurs. För att analysen av materialet ska ske med systematik har jag valt ut operationella frågor som jag kontinuerligt applicerar i min läsning.

- Vilka nodalpunkter finns i materialet knutna till det flytande signifikanten 'genus'?
- Vilka moment knyts i ekvivalenskedjor till nodalpunkterna?

Läsningen sker med ett feministiskt perspektiv i bemärkelsen att jag letar efter mönster som är relaterade till diskurser där genus är den flytande signifikanten, men ambitionen är att leta efter texternas enskilda inre logiker och låta dem utkristallisera sig. Ett fokus på ett annat socialt fält än det jämställdhetspolitiska i textmaterialet skulle innebära att jag letade efter artikulationens beståndsdelar knutna till ett annat flytande signifikant. I praktiken innebär det att jag mycket noggrant har närläst materialet, strukturerat upp texten enligt de operationella frågorna, läst om igen, strukturerat om, tills jag har försäkrat mig om att jag har hittat de moment, ekvivalenskedjor och nodalpunkter som finns representerade i texten. Detta har jag gjort för varje enskild text. Först efter att jag hade gått igenom hela materialet gick jag över till att leta efter mönster i nodalpunkterna och ekvivalenskedjorna och på så sätt hitta de diskurser som texterna utgör och är en del av. Jag har organiserat de rekonstruerade diskursernas beståndsdelar som i ett system av skillnader som är diskursens definition genom att jag både letar efter det konstitutiva inre och yttre delen av diskursen. Jag definierar momenten relationellt inom diskursen, med även relationellt mot det diskursiva fältet och det en diskurs definierar sig mot.

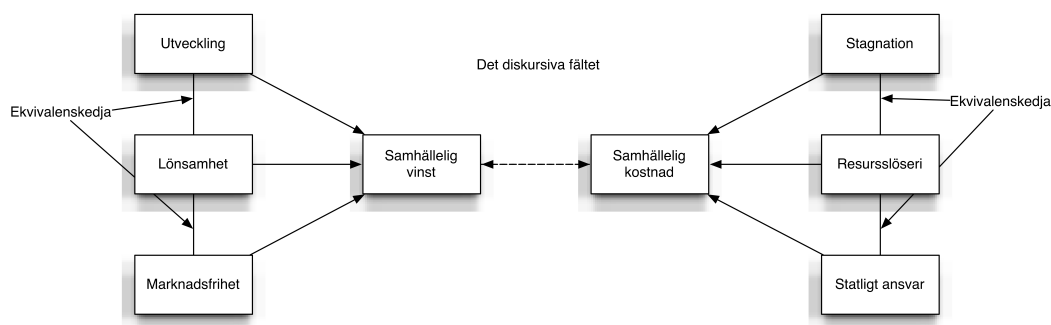
4 Empiriskt nedslag

I den empiriska delen av den här uppsatsen avser jag svara på frågeställningen om vilka diskurser som finns representerade i den svenska jämställdhetspolitiken. I nästa kapitel kommer jag att analysera de diskurser som jag rekonstruerat i denna empiriska del enligt diskursteorin.

Övergripande har en formulering av jämställdhet stort genomslag: ”kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv”. (se särskilt Skr. 2011/12:3, s. 1, 8, 14, Bet. 2011/12:AU6, s. 6ff, 39) Denna formulering härstammar från den statliga offentliga utredningen *Makt att forma samhället och sitt eget liv – jämställdhetspolitiken mot nya mål* (SOU 2005:66) som sedan blev propositionen *Makt att forma samhället och sitt eget liv – nya mål i jämställdhetspolitiken* (Prop. 2005/06:155).

Jag anser att det finns två diskurser som är mest framträdande i textmaterialet. Jag kallar dem *tillväxtdiskursen* och *valfrihetsdiskursen*.

4.1 Tillväxtdiskursen

Figur 3 Tillväxtdiskursen

Den första diskursen, som jag kallar *tillväxtdiskursen*, placerar den ekonomiska vinningen och samhällelig tillväxt i centrum för jämställdhetspolitiken. Motpolen för nodalpunkten är samhällets alternativkostnad när kvinnors potentiella bidrag till samhället uteblir, som ”ojämställdhetens prislapp”. (Mot. 2011/12:A303) Samhället som helhet går miste om ekonomisk utveckling när ojämställdheten hindrar kvinnor från att bidra. Ekonomiska åtgärder för att främja jämställdhet formuleras som investeringar inför en mer jämställd och därför lönsam framtid för samhällskollektivet. Ord som ”jämställdhetsvinster” och ”jämställdhetsbonus” präglar diskursen. (Skr. 2011/12:3, Prot. 2011/12:82) Relationen mellan

nodalpunkten 'vinst' och motpolen 'slöseri beskriv som att ” [k]vinnor är halva kompetensen i landet!” medan ” [d]et är ett slöseri med resurser att så få kvinnor finns representerade i bolagsstyrelser och i företagsledningar.” (Mot. 2011/12:A322, s. 3, Mot. 2011/12:A1, s. 6) Förbättrad jämställdhet kan bidra till ekonomisk utveckling och tillväxt, vilket är anledningen till att jämställdheten som politiskt problem prioriteras.

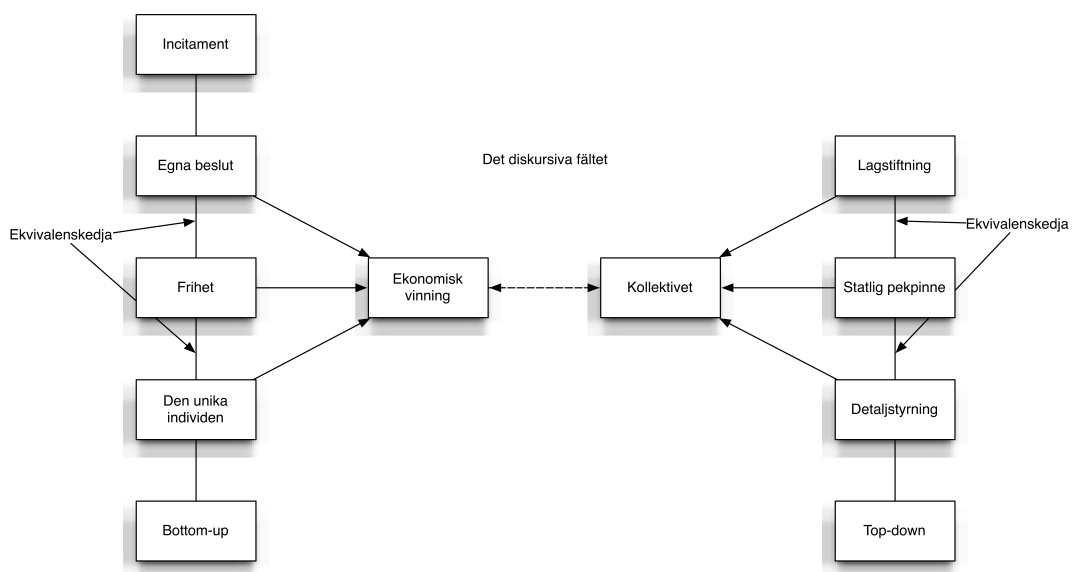
Jämställdhet är därför ett område som är och kommer att vara centralt för Sveriges fortsatta utveckling och tillväxt.” (Prot. 2011/12:82, §12, anf. 5)

Sverige ska ha en ledande roll i att utveckla en modern kunskapsbaserad ekonomi. Då har vi inte råd att inte ta vara på de tillväxtmöjligheter som ligger i ett jämställt samhälle. (Mot. 2011/12:A1, s. 3)

Detta samband inkluderas även i beskrivningen av individer som arbetskraft. Kvinnor och män ska vara jämställda med anledning av att de då kan bidra till arbetskraftsutbudet i samma volym. Bristande jämställdhet leder till att samhället går miste om intäkter. I utskottets betänkande uttrycks detta: ”Kvinnor och män ska ha samma möjligheter och förutsättningar till betalt arbete. Detta är också ett viktigt led i strävan att utöka arbetskraftsutbudet.” (Bet. 2011/12:AU6, s. 15)

Marknadskraftens ekonomiska makt i samhället påtalas i den här diskursen som har en stark tilltro till marknadskrafter i kampen för ökad jämställdhet. En motionär uttrycker sig odelat positiv om företagandets potential till att skapa jämställdhet, just med tanke på ekonomiska krafter för att ”få fart på det verkliga jämställdhetsarbetet i Sverige”. (Mot. 2011/12:A211, s. 2)

4.2 Valfrihetsdiskursen

Figur 4 Valfrihetsdiskursen

Den andra diskursen fokuserar på individens möjlighet till egenmakt. Jag kallar den diskursen för *valfrihetsdiskursen*. Individen är unik och ska ha frihet att fatta egna beslut. Frihet likställs i denna kontext med en mänsklig rättighet. ”Jämställdhet är en frihetsreform. Det är en mänsklig rättighet – ingenting annat.” (Prot. 2011/12:82, §1, anf. 34) Jämställdhet handlar här om att alla individer har lika värde.

Till grund för friheten ligger alla människors lika värde och allas likhet inför lagen. Det är viktigt att människors lika värde också avspeglas mellan könen. Ingen ska behandlas annorlunda på grund av sitt kön. Trots att Sverige har hunnit långt när det gäller jämställdhet har fortfarande många kvinnor snävare sfärer att röra sig inom än män. Det kan gälla allt från yrkesval till sexualitet och klädsel. Men lagen når inte alla rum. Det går inte att lagstifta mot fördomar och föråldrad kvinnosyn. (Mot. 2011/12:A296, s. 1)

I citatet ovan citat också att jämställdhetspolitik ska bedrivas som ett erbjudande för individen att välja jämställdhet. Politikens uppgift är att producera ekonomiska incitament för individen att själv leva mer jämställt, vilket samhället tar kostnaden för. Politikens uppgift beskrivs på följande sätt: ”Vad vi politiker kan göra är att skapa förutsättningar för människors val.” (Prot. 2011/12:82, §32, anf. 5) I dessa sammanhang nämns RUT-avdraget och jämställdhetsbonusen. Jämställdhetsbonusen i föräldraförsäkringen beskrivs som politikens erbjudande om valfrihet: ”Men det här är inte det allra viktigaste. Det är aldrig där vi kommer att förändra fördelningen av föräldraförsäkringen. Den kommer att förändras den dag det finns ett val.” (Prot. 2011/12:82, §4, anf. 28) Friheten att välja poängteras på upprepade sätt och politikens möjlighet att påverka handlar om att belöna den individ ekonomiskt som fattar det beslut som politiken önskar. ”På så sätt kan vi arbeta med de positiva förebilderna och premiera de goda krafterna i en positiv, frivillig och självsanerande spiral.” (Mot. 2011/12:A211, s. 2)

Lagstädande som strategi för att öka jämställdheten framställs som negativ och direkt motpol till frihet och individualism: ”Om svaret på alla samhällsproblem är lagstiftning blir det i alla fall mycket enklare att hålla förstamajtal”. (Prot. 2011/12:82, §24, anf. 22) Statens inblandning ses som valfrihetens motpol med negativt laddade formuleringar som ”statliga pekpinnar” och ”detaljstyrning”. (Mot 2011/12:A2, s. 4) Regeringens skrivelse lyder: ”Hur en familj väljer att fördela ansvar för olika uppgifter inom sig går utanför politikens gränser. Däremot är det politikens uppgift att skapa förutsättningar för kvinnor och män att på lika villkor ta ansvar...”. (Skr. 2011/12:3, s. 23)

Detta får konsekvensen att individen förväntas göra ett rationellt val och att bieffekten blir jämställdhet eftersom de ekonomiska incitamenten från politiken är utformade så. Detta blir ett fokus på materiell jämställdhet. Politikens möjlighet att påverka samhällets värderingar tonas ned.

Men vi kan inte lagstifta om attitydförändringar. Det är viktigt att vissa beslut som rör familjen tas vid köksbordet, där de är mest betydelsefulla. (Prot. 2011/12:82, §30, anf. 5)

Jag tror inte att vi politiker är de som vet bäst hur den enskilda familjen vill forma sin tillvaro. (Prot. 2011/12:82, §2, anf. 9)

Friheten att välja kräver också att individen har ett handlingsutrymme. I valfrihetsdiskursen finns en hög tilltro till individens egen makt att påverka sina egna förutsättningar. Detta får konsekvensen att en strukturell förklaring av skillnader mellan män och kvinnor ibland ersätts med den makt individen tillskrivs. På så sätt konstrueras den enskilda kvinnan som aktör i konstruktionen av det ojämsställda förhållandet till män.

Det som är intressant är framför allt varför kvinnor i större utsträckning tycks välja utbildningar och därmed yrken som generellt sett ger lägre lön. Framför allt är kvinnor överrepresenterade i offentlig sektor medan män i relativt stor utsträckning jobbar i privat sektor. Löneskillnader på arbetsmarknaden kan ofta förklaras av de olika val som kvinnor respektive män gör. Det är fortfarande så att våra tekniska högskolor och handelshögskolor har en överrepresentation av män, medan andra utbildningar som t.ex. lärarutbildningar eller utbildningar inom vård och omsorg har en överrepresentation av kvinnor. Detta leder till löneskillnader på arbetsmarknaden och en överrepresentation av män i bolagsstyrelser, något som dock inte kan förklaras av diskriminering utan av de olika livsval kvinnor och män gör. (Bet. 2011/12:AU6, s. 43)

4.3 Diskursiva tendenser

Det finns andra tendenser till diskursiva formationer. Den första tendensen är essentialistiska föreställningar om könens åtskillnad som återskapar genusordningsdiskursen. De artikuleringarna påtalar könens olika förutsättningar och följaktligen olika politiska åtgärder för att främja jämställdhet. Det manifesteras genom betoningen på att båda könen ska inkluderas, med den underliggande premisen att det ena könets behov inte tillgodoses eftersom det är avvikande. ”Syftet är att garantera att de svarar mot båda könen villkor och behov så att hög kvalitet och goda resultat uppnås för både kvinnor och män.” (Bet. 2011/12:AU6, s. 36, jfr. Skr. 2011/12:3, s. 11, s. 17) Ofta är åtskillnaden mer explicit till beskrivningen. Angående könens olika villkor och behov som arbetskraft uttrycks följande:

Vi vet också att kvinnor betar sig annorlunda än män. Vi går längre med våra krämpor och arbetar lite mer än vad män tenderar att göra. På ett generellt plan finns det naturligtvis tuffare män, men de flesta kvinnor är ganska sega, och det gagnar oss inte. (Prot. 2011/12:82, §3, anf. 34)

Här befästs könens olika beteenden och egenskaper. Inom den essentiella diskursen i textmaterialet syns också en tendens att hålla kvinnan och hennes

egenskaper ansvarig för ojämställdheten. Det är på grund av kvinnors beteendemönster och egenskaper som strukturen av underordning skapas. Individuella skillnader rationaliseras bort och könet beskrivs som den absolut primära identiteten. ”Den fysiska belastningen blir även större för kvinnor vid kroppsarbete eftersom de ofta har mindre muskelmassa.” (Bet. 2011/12:AU6, s. 40)

Jag har även hittat en beskrivning av jämställdheten som en samhällelig maktstruktur. Ord som ”könsmonster”, ”systematiska skillnader”, ”könsstereotypa mönster” samt ”strukturell orättvisa”. (Mot. 2011/12:A1, s. 8ff, Mot. 2011/12:A274, s. 5, s. Skr. 2011/12:3, s. 4). I regeringens skrivelse står att ”...de strukturella och ojämlika maktförhållandena mellan kvinnor och män [...] måste förändras.” (Skr. 2011/12:3, s. 8) En motionär skriver att ”kvinnors lägre lön i regel inte är ett utslag av diskriminering från enskilda personer eller arbetsplatser, utan av de könsnormer och maktförhållanden som genomsyrar hela samhället, och därigenom även arbetsmarknaden.” (Mot. 2011/12:A1, s. 3) Kvinnans strukturella underordningen beskrivs av samma motionär på följande sätt: ”Kvinnor som gör karriär slår förr eller senare i glastaket – hit men inte längre. Glastaket finns i näringslivet, i politiken och i hela samhället.” (Mot. 2011/12:A1, s. 6)

Dessa mönster i artikulationerna anser jag fortfarande inte utgör enskilda diskurser. Detta med anledning av att jag har gjort en helhetsbedömning av materialet utifrån skillnaden mellan en artikulation och en diskurs. En artikulatorisk praktik behöver inte resultera i en diskursiv formation, utan kan utgöra en enskild företeelse inom ett annat diskursivt mönster. I jämförelse med de två mest framträdande diskurserna anser jag att de essentialistiska tendenserna och beskrivningen av en struktur får plats inom ramen av de två mest framträdande diskursiva formationerna. Härmed tillskriver jag tillväxtdiskursen och valfrihetsdiskursen essentialistiska tendenser och ett erkännande av genusordningen som en maktstruktur.

5 Slutsatser

I konstruktionen av det teoretiska ramverket svarade jag på uppsatsens första underfråga genom att dekonstruera genusordningen som en diskurs. I det empiriska nedslaget har jag demonstrerat hur diskursteorins teckensystem kan användas som analytisk strategi och metod samt svarat på den andra underfrågan. I detta sista avsnitt svarar jag på uppsatsen övergripande fråga om hur diskursteorin kan bidra med kunskap som kan leda till genusordningens destabilisering.

Den antagonism som råder inom jämställdhetspolitiken upplever jag som en diskursiv öppning för könsmaktsystemets upphörande. Även om jag tidigare i uppsatsen dekonstruerat genusordningsdiskursens hegemoni, kvarstår diskursen i kampen om att tillskriva den flytande signifikanten 'genus' betydelse. Jämställdhetsbegreppet skapades med könsmaktsordningen som direkt motpol och de borde därför utgöra varandras motsatser. Jämställdhet är frånvaron av en makthierarki som beror på manligt och kvinnligt kön. Målet med en jämställdhetspolitik är således att motarbeta genusordningsdiskursen.

För att vi ska uppfatta jämställdhet som något självklart krävs en hegemonisk intervention och etablering av en objektiv diskurs fri från genusordningen, det är jämställdhetspolitikens mål. Efter det empiriska nedslaget kan jag konstatera att jämställdhetspolitiken som plats för ett antagonistiska fält av element fortfarande är just ett antagonistiskt fält där ingen ensam diskurs härskar. Om motsatsen till jämställdhet är könsmaktsordningen borde målet vara att förändra genusordningsdiskursens beskrivning av 'genus' som flytande signifikant i så stor utsträckning som möjligt, inte att återskapa den. De essentialistiska tendenserna i textmaterialet vittnar om att trots att genusordningsdiskursen inte längre anses som objektiv är en reproducering av den definitivt med i kampen om att betydelsetillskriva 'genus' som flytande signifikant. Att vi bygger nya diskurser på gamla är nödvändigt för att omgivningen ska te sig begriplig, men återskapande är inte den enda möjligheten. Om vi har konstaterat att jämställdhet är genusordningens motsats skulle vi kunna bygga en diskurs utifrån den polariseringen.

Här vill jag återkomma till Yvonne Hirdmans beskrivning av genusordningen. Enligt Hirdman utgör isärhållandets logik och den manliga normen tillsammans förutsättningen för det sociala kontraktet som är genussystemet. Hela det jämställdhetspolitiska området är strukturerat utifrån att båda könen ska ha lika mycket makt, vilket är ett feministiskt mål. Men i beskrivningen av jämställdhet återfinns det binära subjektsparet som utgör isärhållandets logik. Isärhållandets logik anser jag beskrivs av diskursteorins differentierande subjektspositioner i diskursen. Så länge nodalpunkterna är binära 'man' och 'kvinna' förblir isärhållandets logik intakt. De diskurser som öppnar upp

möjligheten till andra subjektspositioneringar än de två binära könen som exempelvis erkänner differentierande egenskaper inom gruppidentiteten för män respektive kvinnor eller inte använder könet som identitetens primära identitetsmöjlighet anser jag öppnar upp möjligheten för en destabilisering av isärhållandets logik och i förlängningen även genusordningsdiskursen. Jag hittar inga diskurser som passar in på den beskrivningen i textmaterialet. För att vi ska uppfatta jämställdhet mellan könen som en objektivitet krävs att en hegemonisk intervention av en diskurs som inte delar in individen i den binära könskategorin som primär identitetsmarkör. Det innebär ett skifte från att tala om jämställdhet som män och kvinnors lika makt, eftersom det återskapar genusordningens binära subjektspositioneringar.

6 Referensförteckning

Bet. 2011/12:AU6. Jämställdhetspolitikens inriktning 2011-2014. Arbetsutskottets betänkande.

de Beauvoir, Simone, 1997 [1949]. *The Second Sex*. London: Vintage

de Beauvoir, Simone, 2002 [1949]. *Det andra könet*. Stockholm: Norstedt.

Bergström, Göran & Kristina Boréus, 2012. ”Diskursanalys” i Göran Bergström & Kristina Boréus (red.) *Textens mening och makt: Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur, s. 353-417.

Butler, Judith, 2007 [1990]. *Genustrubbel: Feminism och identitetens subversion*. Göteborg: Daidalos.

Carbin, Maria, 2010. *Mellan tystnad och tal: Flickor och hedersvåld i svensk offentlig politik*. Stockholm: Statsvetenskapliga institutionen, Stockholms universitet.

Crenshaw, Kimberlé, 1989. ”Demarginalizing the Intersection of Race and Sex: A Black Feminist Critique of Antidiscrimination Doctrine, Feminist Theory and Antiracist Politics”, *1989 University of Chicago Legal Forum*, s. 139–67.

Esaiasson, Peter, Mikael Gilljam, Henrik Oscarsson & Lena Wängnerud, 2012. *Metodpraktikan: Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Vällingby: Norstedts Juridik AB.

Freidenvall, Lenita & Maria Jansson, 2011. ”Spegel, spegel...” i Lenita Freidenvall & Maria Larsson (red.) *Politik och kritik: En feministisk guide till statsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur, s. 9-29.

Hirdman, Yvonne, 1988. ”Genussystemet – reflexioner kring kvinnors sociala underordning”, *Kvinnovetenskaplig tidsskrift 1988:3*, s. 49-63.

Hirdman, Yvonne, 2001. *Genus – om det stabila föränderliga former*. Malmö: Liber.

Howarth, David, 2007. *Diskurs*. Malmö: Liber.

Kronsell, Annica & Erika Svedberg, 2003. "Feministisk metod, teori och forskning om identiteter" i Bo Petersson & Alexa Robertson (red.) *Identitetsstudier i praktiken* av. Malmö: Liber, s. 53-69.

Laclau, Ernesto & Chantal Mouffe, 1990. "Post-Marxism without Apologies", i Ernesto Laclau *New Reflections on the Revolution of Our Time*. London/New York: Verso.

Laclau, Ernesto & Chantal Mouffe, 2001 [1985]. *Hegemonin och den socialistiska strategin*. London: Verso.

Laclau, Ernesto & Chantal Mouffe, 2001a [1985]. *Hegemony and Socialist Strategy: Towards a Radical Democratic Politics*. London: Verso.

Mot. 2011/12:A1 med anledning av Skr. 2011/12:3 Jämställdhetspolitikens inriktning 2011-2014. Ylva Johansson m.fl. (s).

Mot. 2011/12:A2 med anledning av Skr. 2011/12:3 Jämställdhetspolitikens inriktning 2011-2014. Sven-Olof Sällström (sd)

Mot. 2011/12:A211. Inrättande av ett nationellt jämställdhetsindex.

Mot. 2011/12:A274. Stärkt antidiskrimineringsarbete.

Mot. 2011/12:A296. Kvinnor rätt till makt och inflytande.

Mot. 2011/12:A303. Ojämlighetens prislapp.

Mot. 2011/12:A322. Jämställdhetsarbetet på olika fronter.

Neumann, Iver B, 2003. *Mening, materialitet, makt: En introduktion till diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur.

Prot. 2011/12:82. Riksdagens protokoll den 14 mars 2012.

Rothstein, Bo, 2007. "Heterosexuella kärnfamiljen – ett antifeministiskt projekt". *Dagens Nyheter. Debatt*. 2007-08-28.

Skr. 2011/12:3. *Jämställdhetspolitikens inriktning 2011-2014*. Regeringens skrivelse.

SOU 1990:44. *Demokrati och makt i Sverige*. Maktutredningens huvudrapport.

SOU 1997:136. *Kvinnors och mäns löner – varför så olika?* Rapport till Utredningen om fördelningen av ekonomisk makt och ekonomiska resurser mellan kvinnor och män.

SOU 2005:66. *Makt att forma samhället och sitt eget liv – jämställdhetspolitiken mot nya mål*. Jämställdhetspolitiska utredningens huvudrapport.

Tollin, Katharina, 2011. *Sida vid sida: en studie av jämställdhetspolitikens genealogi 1971-2006*. Stockholm: Atlas Akademi.

Unemar Öst, Ingrid, 2009. *Kampen om den högre utbildningens syften och mål. En studie av svensk utbildningspolitik*. Örebro: Örebro Studies in Education 27

Winther Jorgensen, Marianne & Louise Phillips, 2000. *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.